

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів
(найменування кафедри)

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра**

зі спеціальності 8.07072 Фінанси, банківська справа та страхування
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
Державні та муніципальні фінанси
(назва магістерської програми)

на тему: **«Бюджетний процес в Україні: проблеми організації та напрями
вдосконалення»**

Виконавець:

Студентка _____ ЦЗФН _____ факультету

Меліш Віра Костянтинівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н.
(науковий ступінь, вчене звання)

Васютинська Людмила Анатоліївна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми В умовах реформування бюджетної системи в Україні виникає потреба у переосмисленні традиційно сформованих підходів до визначення цілей, завдань, принципів і механізмів акумуляції, розподілу та використання бюджетних коштів. Питання, які виявляються у вдосконаленні бюджетного планування в контексті розробки середньострокових прогнозів, запровадженні програмно-цільового бюджетування та пошуку продуктивних джерел формування централізованого фонду, досягнення транспарентності і прозорості бюджетного процесу, підвищення якості контролю за ефективним та результативним використанням бюджетних коштів, є досить нагальними для України. Складність вирішення зазначених питань, а також динамічність процесу модернізації економіки актуалізують окреслену проблематику.

Мета дослідження – Мета роботи полягає в узагальненні й обґрунтуванні теоретичних засад організації бюджетного процесу та розробці науково-практичних рекомендацій стосовно його вдосконалення.

Завдання дослідження:

- розкрити соціально-економічну сутність бюджетного процесу;
- з'ясувати організаційні засади бюджетного процесу;
- обґрунтувати механізм управління бюджетним процесом;
- визначити проблеми організації бюджетного планування та дослідити практику його реалізації у бюджетному процесі;
- дослідити процес виконання бюджету як процесу формування і використання бюджетних коштів ;
- проаналізувати тенденції розвитку державного фінансового контролю в бюджетному процесі;
- дослідити зарубіжний досвід вдосконалення бюджетного процесу та адаптувати його до українських реалій;
- розробити науково-практичні рекомендації щодо бюджетних прогнозів на середньострокову перспективу.

Об'єкт дослідження – Об'єктом дослідження є бюджетний процес.

Предмет дослідження – Предметом дослідження виступають фінансові відносини між учасниками бюджетного процесу з приводу складання, розгляду, затвердження, виконання та формування звіту про виконання бюджету.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовувалися: абстрактно-логічний метод, метод аналогії та порівняння, методи групування, середніх величин, аналізу рядів динаміки, трендового аналізу, аналізу часових рядів.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дослідження є основні положення Конституції і законів України, та іншої нормативно-правової бази ВРУ, що діє в Україні, статистичні щорічники та бюджетні моніторинги та аналітичні матеріали Державного комітету статистики України, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Комітету

Верховної Ради України з питань бюджету, а також монографії й наукові статті вітчизняних та зарубіжних авторів.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (90 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 94 сторінки. Основний зміст викладено на 86 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 18 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано тези: Меліш В.К. Зарубіжний досвід організації бюджетного процесу: уроки для України / В.К. Меліш // Студентська науково-практична конференція фінансово-економічного факультету Одеського національного економічного університету: «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи», 24 листопада 2017 року.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні основи бюджетного процесу»* розглянуто: соціально-економічна сутність бюджетного процесу; організація бюджетного процесу; механізм управління бюджетним процесом.

У другому розділі *«Проблематика та вектори розвитку бюджетного процесу в Україні»*

проаналізовано: організація бюджетного планування та практика його реалізації у бюджетному процесі; виконання бюджету як процес формування і використання бюджетних коштів; тенденції розвитку державного фінансового контролю в бюджетному процесі.

У третьому розділі *«Шляхи вдосконалення бюджетного процесу в Україні»*

запропоновано:

- запровадити у практику на стадії складання проекту державного бюджету одночасного внесення у Верховну Раду України разом з реєстрацією проекту бюджету документів, що містять середньостроковий макроекономічний прогноз та прогноз видатків та доходів на середньострокову перспективу, що надасть можливість відкоригувати базові сценарії соціально-економічного розвитку держави і розвитку бюджетної системи України;

- створити систему інформаційно-аналітичного забезпечення, складовою частиною якої має стати розділ, де презентуються для широкого загалу основні пріоритети бюджетної політики, джерела наповнення державного бюджету, обґрунтування доцільності спрямування видатків на затверджені бюджетні програми тощо;

- забезпечити прозорість усіх етапів складання і виконання бюджету та підвищити міжнародний рейтинг за показником «індекс прозорості» шляхом реального впровадження у бюджетний процес середньострокового бюджетування, оскільки саме за цим показником Україна має найнижчий рейтинг;

- створити інститут незалежних експертів для підвищення якості аналізу ефективності управління бюджетними коштами.

- створити центри відповідальності на рівні міністерств, які мають здійснювати аудит ефективності за використанням бюджетних коштів, на основі розробленої галузевої методики, яка враховуватиме особливості аналізу та розрахунку цільових показників або результатів;
- розробити методичні рекомендації щодо здійснення середньострокового планування, яке має засновуватися на законодавчо закріпленій стратегії соціально-економічного розвитку держави.
- запровадити досвід багатьох країн щодо утворення громадського контролю з метою забезпечення прозорості бюджетного процесу та дієвості бюджетної політики.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Встановлено, що бюджетний процес являє собою врегульовану нормами права організаційну форму діяльності, є сукупністю правових форм діяльності уповноважених бюджетним законодавством суб'єктів – учасників бюджетного процесу.
2. Виявлено, що бюджетний процес триває протягом трьох років: складання проекту бюджету, його розгляд і затвердження здійснюються за рік, що передує плановому; виконання бюджету (бюджетний період) – один рік; складання звіту про виконання бюджету і його затвердження - протягом наступного року після стадії виконання. Ці стадії є безпосереднім відображенням економічного життя суспільства та його політичної культури.
3. Проведене дослідження дозволило дійти висновку, що бюджетний механізм реалізується через бюджетний процес шляхом використання відповідних методів, інструментів і важелів, за допомогою яких визначаються оптимальні обсяги формування фінансових ресурсів бюджетів різних рівнів і максимальна ефективність їх розміщення й використання для забезпечення соціально-економічного розвитку.
4. Проведений аналіз дозволяє дійти висновку що, бюджет кожного року складається за методом «від досягнутого», не враховуючи соціально-економічні прогнози на перспективу. Крім того, часті корегування державного бюджету знижують його якість з огляду на підтягнення планових показників до фактичного виконання. З організаційної точки зору вади бюджетного процесу на стадії складання бюджету полягають у недодержанні термінів реєстрації та ухвалення державного бюджету, що обумовлюється дією низки інституційних кон'юнктурних чинників, а саме: відсутністю політичного консенсусу між впливовими партіями, лобіювання інтересів промислово-фінансовими групами, корупцією тощо.
5. До основних чинників, що впливають на організацію виконання бюджету належать такі: відсутність методики управління бюджетними коштами за програмно-цільовим методом; нерівномірність податкових надходжень у зв'язку з їх термінами сплати та існування касових розривів, як наслідок; нарощення державного боргу та обмеженість бюджетних коштів

щодо його погашення; проблематика щодо розмежування повноважень між учасниками бюджетного процесу, що призводить до дублювання функцій і зростання документообігу. Потребує перегляду структура видатків та корегування її відповідно до напрямів соціально-економічного розвитку держави та її регіонів.

6. За результатами аналізу щодо проблематики державного фінансового контролю, який проводиться на всіх стадіях бюджетного процесу виявлено, що в Україні вже створено досить дієву систему державного фінансового контролю, але не зважаючи на це, вирішення проблем у сфері державного контролю в загальних рисах стосується питань, які торкаються додержання бюджетного та податкового законодавства, розширення та уточнення повноважень органів державного фінансового контролю та підвищення якості контрольних заходів. Основні причини, які знижують ефективність державного фінансового контролю, можна визначити таким: відсутність відповідного інформаційного та програмного забезпечення контрольної діяльності; відсутність критеріїв та недосконалість процедури вибору об'єктів аудиту; неврегульованість взаємодії між державними фінансовими органами з приводу призначення і проведення державного аудиту та використання його результатів.

7. На основі аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду визначено ознаки бюджетного процесу у різних країнах. Крім спільних ознак та однакової послідовності стадій бюджетного процесу певні держави мають відмінності в його організації, які стосуються особливості впливу керуючої системи на об'єкти управління. Проте управлінські новації, що застосовуються в розвинених країнах можуть бути адаптованими в Україні з огляду на єдиний програмно-цільовий підхід та єдині принципи організації бюджетного процесу

8. Розроблено середньостроковий прогноз за доходами та видатками державного бюджету. Здійснено порівняння розробленого прогнозу з базовим сценарієм Кабінету Міністрів України відповідно до Постанови ВРУ Про прогноз економічного і соціального розвитку України на 2018-2020 роки. Встановлено, що базовий прогноз є досить оптимістичним і має слабкий взаємозв'язок з плановими показниками державного бюджету.

АНОТАЦІЯ

Меліш В. К. «Бюджетний процес в Україні: проблеми організації та напрями вдосконалення»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 8.07072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою «Державні та муніципальні фінанси». - Одеський національний економічний університет. - м. Одеса, 2018 рік

У роботі розглядаються теоретичні аспекти та організаційні засади бюджетного процесу. Проаналізовано: проблеми та вектори розвитку бюджетного процесу в Україні.

Запропоновано: науково-практичні рекомендації до розробки прогнозу державного бюджету на середньострокову перспективу; створити систему

інформаційно-аналітичного забезпечення; запровадити досвід багатьох країн щодо утворення громадського контролю з метою забезпечення прозорості бюджетного процесу та дієвості бюджетної політики.

Ключові слова: бюджетне планування, бюджетний контроль, учасники бюджетного процесу.

ANNOTATION

the final work for obtaining educational qualification of master

Mellish V. «The budget process in Ukraine: Problems of Organization and Directions of Improvement»

Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty 8.07072 Finance, Banking and Insurance under the master's program «State and municipal finances». - Odessa national economic University. - Odessa, 2018

The work deals with the theoretical aspects and institutional basis of the budget process was substantiated. The problems and vectors of development of the budget process in Ukraine were analyzed.

Proposed: Methodology to make state budget plan for the medium-term perspective; to create a system of information and analytical support; to make use of the experience of many countries in establishing public control in order to ensure the transparency of the budget process and the effectiveness of fiscal policy.

Key words: budget planning, budget monitoring, participants of budget process.